

korte synodeverslagen in de laatste kolom van de voorlaatste, zevende bladzijde. Langs deze weg drongen ook berichten over de zaak-Bähler in dit, eerst door Kemink, vanaf 1906 door Ruys te Utrecht uitgebrachte, geheel onofficiële blad voor de hervormde rechterzijde door. Agitatie is er dus niet mee bedreven; dit geldt ook als men het refererende artikel in rekening brengt dat De Lind van Wijngaarden op 25 augustus 1905 aan 'De kwestie Bähler' wijdde. Hoewel Ruys het blad een groter formaat gaf en de redactie de inhoud wat actueler maakte met 'Politieke Beschouwingen' van het kamerlid Duymaer van Twist en met artikelen 'Over moderne Schriftcritiek' en 'De organisatie der Nederlandsche Hervormde Kerk', valt de aankondiging, op 24 februari 1906 op de voorpagina van nr. 8, van de op 18 april te houden vergadering om een 'Gereformeerde Bond tot vrijmaking van de Nederlandsche Hervormde Kerk' te constitueren, wat uit de lucht. Het is niet zo dat de zaak-Bähler deze oprichting heeft uitgelokt, hoogstens de aandrang ertoe verhoogd. De oprichting vond plaats precies om de redenen die in de artikelen waren aangeduid die dank zij de nieuwe koers van het blad werden opgenomen: de weerlegging van de moderne aanvallen op de onfeilbaarheid van de bijbel en de bundeling van krachten, ook politiek, om de organisatie van de Hervormde Kerk te wijzigen. Daarvoor achtte Hugo Visscher een nieuwe vereniging nodig en zijn persoonlijke gezag bracht deze, de 'Bond' dus, inderdaad tot stand. Hij miste echter het geduld en het tactische inzicht van de door hem bewonderde Kuyper, hetgeen hem na korter of langer tijd weer met zijn eigen organen en organisaties in conflict bracht, zo al heel snel met zijn Gereformeerde Bond, die hij overigens wel - hinderlijk - bleef volgen.

Maar juist hier komt tot uiting hoezeer Kossmanns typering van het tijdvak als 'synthetisch' de kern raakt. De Gereformeerde Bond had zijn stichter in het geheel niet nodig, integendeel zelfs, om tot bloei te komen en tot de huidige dag als een geducht bolwerk binnen de Hervormde Kerk te functioneren. Dit frappeert te meer als men beseft dat de hoog in het vaandel geschreven 'vrijmaking' van de Hervormde Kerken van het synodale juk in functie stond van het fervente anti-modernisme, geconcentreerd in een volstrekte afwijzing van iedere vorm van Schriftkritiek. Daar ging het om en daar gaat het in deze kring nog steeds om. De term biblicisme is hier overigens net zo min op zijn plaats als fundamentalisme. De bijbel wordt n.l. als Gods Woord opgevat naar de 'drie formulieren van enigheid', de gereformeerde belijdenisgeschriften. Men is dus confessionalist, hetgeen toch nog een zekere speelruimte geeft in de omgang met de bijbel, mits de resultaten maar binnen de oude perken blijven. Wat daar buiten gaat, wordt als ketterij verdacht; het verzet tegen het 'Samen-